

TIR YIMYIM

YIMOBILEM (EDITORIAL)

DIMAPUR

KÜPTOKNÜ

MONUPII 04, 2024

Vaccine agitsü asü magitsü?

- Tangsen Lemtur

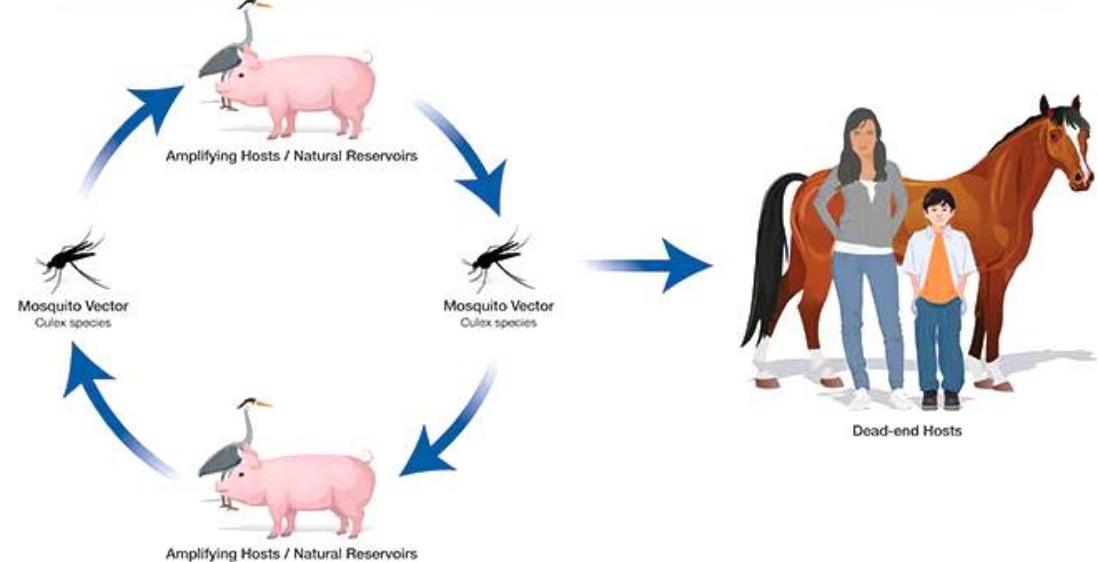
Alima nung meimchir ajaki temang anema dang liner, ibayongji shirang/tashidak tapu balala aneptsü atema mozü achir mesüra tashidak nungi jenbua alitsü atema vaccine agir. Mozü achiba ajanga temang nung timtem karbosa (side-effects) agütsüsa akok, ajisüaka mozü lagi timtem agütsüba dang nungi tajangzük agütsüba tuluba süra kecha masü. Tawa pharmaceutical company AstraZeneca-i court dang, coronavirus vaccine 'Covishield' agiba ajanga nisung karbo temang nung timtem adoktsüa akok, ta nangzükogo. Iba osang sangdongba sülen India nunga tamalen Covishield vaccine agiba sülen asür ka tsüraburtemi court nung AstraZeneca aser Serum Institute of India (SII) anema ken o benoktsü tebilemba lir. Tashidak azüoktsü mesüra aneptsü atema nü nem mozü balala agütsüsa, ajisüaka mozü ajak lagi temang nung timtem karbo agütsüsa akok, saka timtem agütsüba dang nungi temang atema teyari anguba seretji tatuba süra ojang, ta medical mongintemi ashir. India nung coronavirus wara mapang nüburtem nem agütsüba coronavirus vaccine rongnung 'Covishield' densema amshia liasü aser iba vaccine agiba ajanga nisung karibo temang nung timtem ajangshitsü akok ta osang prokba sülen aika aksateper. Wara tamajung nungi taküm kümzüktsü atema iba vaccine agi, anungji tia maka kar rongnung densema temang nung timtem adokyonga kanga tesasatsübo mali amai bilemer. Oda asenok teinyaktsü ajak agi süngjemshir shisamebului temang tajungtiba anepalutsüba dak alaka tanga lenmang mali. Shibai metet, tarutsü nunga corona dang nungi wara ano tamajungtiba aika poktettsüa akok, anungji 'side effects' liaka vaccine ji meimchirtem atema kanga tongtibang asütsü. AstraZeneca-i iba vaccine ajanga nisung karibo Thrombosis with Thrombocytopenia Syndrome (TTS) ta ajaba timtem ajangshitsüa akok, ta metedaktsüogo. TTS ya azü atangba (blood clots) den külemi platelets (azü ayimba anendaktsüba blood cell ka) ajema kümduktsüba timtem ka lir ta ashir. Australian Department of Health & Aged Care-i, AstraZeneca vaccine agirtem nisung 1,00,000 shia nungi nisung 2-3 dak dang TTS putetba bushitetogo. 2021 küm World Health Organisation kübok Global Advisory Committee on Vaccine Safety-ia EU nung nisung 1,00,000 shia nungi nisung ka dak dang TTS putetter ta sangdongogo. Item osangji apibo asenok kanga aoksatsüsabo masü kechiyong nisung lakh 1 shia nungi nisung ana-asem dak dang putetba 'ratio' ji kanga ishika dang. Anungji India nunga Covishield vaccine agir crore 175 nungjagi kanga tia makar ishika dak dang TTS ji putettsü südi ta bilemer. Tang India nung nisung 1,00,000 shia nungi nisung 9 bo gari lendong nung asür, aser iba denji medemdangra Covishield vaccine agiba ajanga kanga tia makar kar dak TTS timtem adokba dak alaka taküm samatsüsabo masütsü, anungji kanga taoksatsü osang kabu masü ta bilemer. Polio vaccine ajanga India densema alima tesem aika nung polio tashidak samatsütetogo; iba vaccine agir million 2 shia nung nisung kakabo paralyze asür. Polio vaccine ajanga tia makar kar dak timtem adokba dang nungjagibo nisung million aika taküm kümzükba jisa taoba. Ibayongji meimchirtemi vaccine tapu balala agir aser tarutsü nunga wara balala nungi kümzüktsü atema meimchirtem atema vaccine ya kanga tongtibang asütsü.

OLEMSABANG

Japanese encephalitis

Source : Internet

Japanese Encephalitis Virus Transmission Cycle

Japanese encephalitis ta ajaba tashidak ya merla ajanga menateper aser iba tashidak yagi tekolok wakdaktsür.

Iba tashidak ya tapu ana lir, ka Primary form aser ka Secondary form lir. Ana rongnung tamajungbaji Primary form lir.

Japanese encephalitis mesen ya Culex tritaeniorhynchus aser Culex vishnui ta ajaba merlatem ajanga belenshir aser item merla ya tsüklu nung kanga bulua adoker. Iba mesen ya ozü aser tanga shirurutem daka atemer.

Iba tashidak adokdaktsüba 'arbovirus' ji Asia nung linük aika nung kanga bulua lir aser küm ishika tsüngda tashidak temai adoker. Küm shia Asia nung iba tashidak ya 30-50,000 cases shi adoker aser China, Sri Lanka, Philippines, Nepal, Indonesia aser South East Asia nung tali bulua adoker.

Nisung temang nung Japanese encephalitis mesen temer anogo 5-15 tashi nung tashidak adoker aser iba mesen atemer nisung 250 nungi 1 dak dang encephalitis tashidak adoker ta health mongin nisungtemi asadangba ka ajanga metedaktsüogo.

Japanese Encephalitis Vaccine

Asian Pacific tesem nung alirtem atema Japanese encephalitis vaccine ji tongti süa agütsür. Iba vaccine ya tapu ana lir, mezüngbuba vaccine ji 2-dose series aser mezüngbuba series agütsüba sülen tanabuba series ji anogo 28 lir külén agütsür. Iba vaccine ya arishi küm 18 temapurtem nem dang agütsür.

Ano, tanabuba vaccine ji series 3 lemsar agütsür aser arishi küm ka kinü nungi agütsütsü akok. Mezüngbuba series agütsüba sülen anogo tenet lir tanabuba series agütsür aser iba sülen anogo 28 lir külén tasembuba series agütsür.

Vaccines anaprongla agir küm ka sülen tanaben agitsü nüngdaker.

Tetsüng nung teshinem menemba anepalutsü atema

ajanga nü tetsüng nung teki tilala alibatem shibangtsür aser ibaji ajanga tetsüng nung asentü kanga maludaktsür.

Tekümdangtsü: Nü tetsüng nung komolongra mesüra yiruba zübo tajem alidangbo temalen shia alibatem meinyaktsüla.

(Source - Internet)

Iba Olemsabang nung lemsaba ken-o aser shisatsü ya iba ocet züleri bilemba ken-o ama tazüngeri angateta agitsü mepishir

Tetsüng nungi teshinem menemba bacteria tepsettsü atema tzü nung vinegar tera enoker tetsüng medena yuang.

Süngotanak (pika) kukua molur mokongdakjang aser iba sülen minute 30 shi iba lagi tetsüng shidokang.

Süngojok nung aliba tannins substance

Pelaba Lemsateper

LT. JEMTI AO

24th NOVEMBER, 1952 - 27th APRIL, 2024

Mangyim jashi khuret kanga tasak süaka nenoki teyari agütsüba aser tememim sayuba ajanga onok khuret tepongomba kümduktsüogo. Nenoki maneni sarasademtsüba aser onok mangyim jashi tepongomba kümduktsütsü atema asadangtsü mekoki teyari agütsüba aser talisa mulungzürep tia nung kanga nüngdaka aliba aliba mapang tsüngtong arua yariba atema temulung ajak agi kanga pelaba lemsateper.

"Temeimba ka süa amaba mapang parnok medeni alitsü atema angazüktsü masü,
saka parnoki toktsür aoba temeim den alitsüla."

- Kinungtsü, Jalatem & Kinungertem.

Brazil nung anentsüh aser tzümetüsü lendong nung nisung 29 asü

Brasilia, Monupii/May 3 atema inyaktepdar. Tzü kümduktsütsü atema nübu aser lenmang nokdangba sülen Rio metzunga atuba ajanga osettsüt teyari agi manüngtsü ta Grande do Sul nung alirtem

(Agencies): Brazil anülölientip nung aliba southern Rio Grande do Sul state nung tzünglu kanga sashia aruba ajanga lendong balala atalokba nung asür 29 jungogo aser nisung 60 dak tema samara bushidat, ta state indang civil defence agency-i ashi.

Yipru ajanga state kübok municipalities 150 shi kongshiogo aser nisung 36 yiruba den nisung 10,000 dak tema pei talidak ki toktsür jenshiaogo.

Governor Eduardo Leite-i ashiba agi, Rio Grande do Sul puti otsü nung tang lendong tamajungtiba agi kongshir lir. Paisa, lendong nung asürtem timba akümtsü akok ta shiogo.

Tekümzükertem aser Brehostibarnü Brazil tir Luiz Inacio Lula da Silva-i, lendong nung timtem tekangshi tajemba

dang Turkey den shishilembatsü atema local production aser tanga linük nungi imports dak ajemdaker inyaksangshiba atema Turkey tir Recep Tayyip Erdogan aitsüogo.

Israel Katz-i X sabang ajanga ashiba agi, Erdogan-i Turkey nunger aser makaba aser Rafah yimi nung shishilembartem tejangraba aser international trade agreements sentoka toktsür.

Omer Bolat-i, Israel-i ceasefire

benoktsü atema haihaora makaba aser Rafah yimi nung shishilembartem tejangraba timtem tekangshi sentoka toktsüba atema Israel aitsüogo.

"Gaza nung teti atema

anguba mapang Muslim nunger timba aliba linüktem rongnung Turkey-i mezüngbuba Israel agizüka liasü. Ajisüaka kümtem tsüngda linük ana tsüngda tesendaktep mejungi kümogo.

(Maneni tapak 8 nung...)

Myanmar nunger teburtem bendangleni mapa inyaki aotsü memelar

Yangon, Monupii/May 3

(Agencies): Myanmar nung military sorkari military service inyaktsü atema temsüa aliba teburtem mapa inyaktsü atema linük toktsür maotsü asoshi tenokdangba agütsüogo. Enlistment order adokba sülen hopta ishika tsüngda nüburtem aika jena aotsü meranga liasü aser ibayongi iba tenokdangba ya agütsüogo.

Bre hostibarnü ketdangsürtemi ashiba agi, parnoki teburtemi overseas work permits atema apply asüba magizüktü.

Myanmar nunger tem aika Asia linük balala nung oa mapa inyakdar aser taoba mapangbo parnok mapa inyaktsü atema bendangleni aotsü asoshi temelaba agüja liasü.

Ajisüaka linük nung civil war adoker military sorkar timtema aliba mapang tang iba tenokdangba agütsüogo.

Ita aika telungpurtem raretepba mapang tamakok anguba sülen Junta-i February ita temsüa alirtem ajak military nung züngoksemtsü atema tetuyuba agüja liasü.

Iba sülen ita asem tsüngda tebur 10,000 shi-i work permits atema apply süa liasü.

Lanurtemi taoba mapang linük toktsür aotsü asoshi tejangraba aliba BBC den lemsatepogo. Tebur arishi küm 18 nungi 35 aser tetsür arishi küm 18 nungi 27 tsüngda alirtem military atema züngoksemtsü tetuyuba agütsüogo.

Myanmar nunger tem aika Thailand, Malaysia, Singapore, South Korea aser United Arab Emirates amala nung oa mapa inyakdar.

Arishi küm 32 tain tebur ka shiba Japan-i aotsü liasü, pai pa kanga mepelaba lemsatepa liasü. "Nisung ajak tarutsü atema timla makai kümogo," ta BBC dang ashi.

"Linük nung mapa inyaktsü atema kecha maongka mali aser tang parnoki onok linük toktsür aotsü asoshi memelar. Onokbo kecha inyaktsü memelar na," ta pai ashi.

February ita sülen Myanmar nunger lanurtem meyirejang aika linük toktsür aoba BBC-i nguogo aser parnok aika Thailand den arrtsü nung aliba Mae Sot jila nung jenoka lir.

Military-i 2021 küm Aung San Suu Kyi-i aniba sorkar atsüngtokba sülen telok aikati junta anema nokdaka arudar aser iba ajanga linük nung civil war ka atokogo.

Iba rara ajanga nisung million 2.6 shi pei talidak ki toktsür jenshiaogo aser meyirejang aika süogo, ta UN-i metedaktsü.

